

↑ Multisportveld © Pedro Correa

VRIJ TOEGANKELIJKE SPORTFACILITEITEN EN GENDER

Wat is de plaats van sportsters in de openbare ruimte?

Lichaamsbeweging biedt tal van voordelen voor de gezondheid, het welzijn en de levenskwaliteit. Beweging verkleint het risico op hart- en vaatziekten en hoge bloeddruk, en verbetert het stressbeheer, de slaapkwaliteit en de concentratie. Daarnaast verlaagt fysieke activiteit het risico op depressie en angst dankzij de aanmaak van endorfinen, ook wel het 'gelukshormoon' genoemd. Sporten in de openbare ruimte bevordert bovendien het sociaal contact en zorgt voor leven in de wijken. Sportvoorzieningen dragen zo bij aan de ontplooiing van inwoners.

ABOUT.brussels #09

Juni 2025

Auteur

Akara CHY – Territoriale Kennis

Herlezing

Annabelle GUÉRIN, Jorge PUTTEMANS –
Territoriale KennisCorentin DUSSART, Léone DRAPEAUD –
Territoriale Strategie

Antoine

DE BORMAN – Directeur-generaal

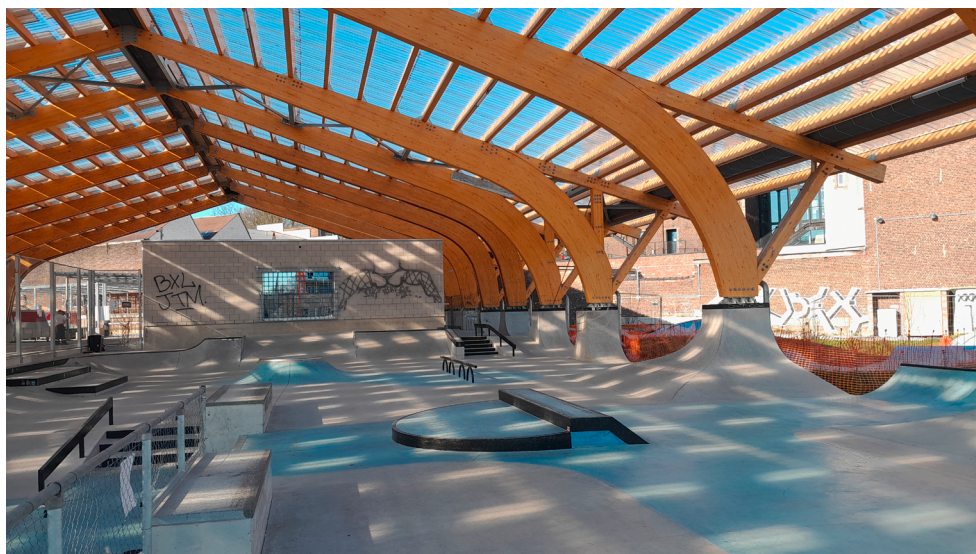
Meer info :

www.perspective.brussels

Naamsestraat 59 – 1000 BRUSSEL.

Om lichaamsbeweging in Brussel te stimuleren, hebben de overheden openbare ruimten ingericht voor sport. Deze vrij toegankelijke sportfaciliteiten maken het mogelijk om te bewegen in parken, op pleinen of op de openbare weg. Het gaat vooral om petanquebanen, fitnesstoestellen, voetbalvelden en basketbalvelden. Dankzij deze openbare voorzieningen kunnen mensen **gratis buiten sport beoefenen en een actieve levensstijl ontwikkelen**. Ze dienen ook als uithangbord en zorgen voor promotie voor sportactiviteiten.

In theorie zijn deze voorzieningen toegankelijk voor iedereen. Bestaan er in de praktijk misschien verschillen in het gebruik ervan op basis van gender? En zo ja, hoe komt dat?

↑ Foto 1: Overdekt skate-park © Akara Chy

↑ Foto 2: Basketbalveld © Pedro Correa

↑ Foto 3: Fitnesstoestellen © Pedro Correa

STUDIE VAN LEEFMILIEU BRUSSEL

In 2017 gaf Leefmilieu Brussel de opdracht tot een studie over de ontwikkeling van een strategie voor de (her)ontwikkeling van sport in de groene ruimten. De studie biedt een overzicht van het aanbod aan voorzieningen, analyseert het gebruik ervan en formuleert algemene aanbevelingen. De publicatie gaat dieper in op het thema van vrij toegankelijke sportfaciliteiten, bekeken door de bril van genderongelijkheid tussen vrouwen en mannen.

WAAROM EEN BINAIRE BENADERING VAN GENDER?

Deze publicatie hanteert om methodologische en leesbaarheids-overwegingen een binaire kijk op gender (vrouwen/mannen). De beschikbare gegevens zijn hoofdzakelijk volgens deze tweedeling opgebouwd, wat een heldere vergelijkende analyse binnen een beknopt format mogelijk maakt. Deze keuze negeert geenszins de diversiteit aan genderidentiteiten, noch het belang van een intersectionele benadering (die rekening houdt met kruispunten van discriminatie die toegang tot buitensportvoorzieningen kunnen beïnvloeden – zoals leeftijd, afkomst, sociaaleconomische positie, fysieke mogelijkheden, genderidentiteit of seksuele oriëntatie).

Deze binaire benadering is dan ook slechts één van vele belangrijke invalshoeken.

Genderongelijkheid in de sport begrijpen

Genderstereotypen

Genderstereotypen moedigen jongens aan om heel actief, sportief en onstuimig te zijn. Meisjes daarentegen worden aangemoedigd om zich terughoudend op te stellen, hun artistieke talenten te ontwikkelen en zich zachtmoedig te gedragen. Deze genderverwachtingen, die vaak al van jongs af aan worden geïnternaliseerd (al van op de speelplaats), versterken de verschillen door jongens en meisjes verschillende rollen toe te wijzen. Ze worden genaturaliseerd: ze lijken natuurlijk, terwijl ze in werkelijkheid het resultaat zijn van een geconstrueerde en opgelegde sociale orde.

Contactsporten worden over het algemeen met jongens geassocieerd, terwijl esthetische sporten als vrouwelijk worden beschouwd. Statistieken van sportfederaties in Wallonië en Brussel lijken deze vaststelling te bevestigen. Minder dan 6% van de aangesloten sporters in disciplines zoals worstelen, courttennis, vissen, zeilen en zaalvoetbal is vrouw. Omgekeerd vertegenwoordigen vrouwen meer dan 80% van de aangesloten sporters in disciplines zoals kunstschaatsen, gymnastiek, paardrijden en yoga. Vergelijkbare cijfers zijn terug te vinden bij Sport Vlaanderen.

Het idee dat vrouwen minder sterk zouden zijn en over minder uithoudingsvermogen beschikken dan mannen wordt versterkt door de bicategorisatie van sportdisciplines. In grandslamtennisstoernooien moeten vrouwen twee sets winnen om een wedstrijd te winnen, terwijl mannen er drie moeten winnen. Bij het hordelopen leggen vrouwen 100 meter af en mannen 110 meter. De discus bij het discuswerpen weegt voor vrouwen één kilogram minder. Deze bicategorisatie scheidt de prestaties van mannen en vrouwen en bestendigt fysieke verschillen via trainingspraktijken.

Beperkingen voor de ontwikkeling van vrouwensport

De analyse van de deelname van vrouwen aan vrij toegankelijke sportfaciliteiten moet bekeken worden binnen de bredere context van hun deelname aan fysieke en sportieve activiteiten. Verschillende factoren kunnen verklaren waarom vrouwensport minder ontwikkeld is dan mannensport. Enkele daarvan worden hieronder toegelicht.

Ondervertegenwoordiging in de media van vrouwensport

Vertegenwoordiging speelt een belangrijke rol in het stimuleren van sportbeoefening. Volgens Arcom (Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique française) was in 2021 slechts 4,8% van de sportuitzendingen op Franse media gewijd aan vrouwensport, en die werden vaak uitgezonden op momenten met minder kijkers. Slechts 8,36% van de vermeldingen op sportpagina's gaat over vrouwen of is van vrouwelijke hand, aldus AJP (Association des Journalistes Professionnels de Belgique). De beperkte zichtbaarheid van vrouwelijke rolmodellen in de media versterkt het beeld dat sport vooral gericht is op mannen.

Onderfinanciering van vrouwensport

Vrouwensportorganisaties ontvangen minder financiële ondersteuning. Bij de topclubs in het Europese voetbal bedraagt het budget van een vrouwenclub minder dan één procent van dat van een mannenclub¹. Dit verschil heeft gevolgen voor de kwaliteit van de voorzieningen, de zichtbaarheid van wedstrijden en de verloning van vrouwelijke atleten. Onder de honderd best betaalde sporters ter wereld zijn slechts twee vrouwen te vinden. 6,3% van de betaalde atleten in België zijn vrouwen. In geen enkele andere beroepscategorie is de loonkloof tussen vrouwen en mannen zo groot. Ook de publieke middelen die naar vrouwensport gaan, zijn lager dan die voor mannensport.

GENDER

"Gender staat los van het biologische geslacht. Het verwijst naar de maatschappelijk bepaalde rollen, gedragingen, activiteiten en eigenschappen die in een bepaalde maatschappij passend worden geacht voor vrouwen en mannen."

Artikel 3 van het Verdrag van Istanbul inzake de preventie en de bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld

"Sommige vrouwen worden nog dagelijks geconfronteerd met geweld en seksisme, maar ook met een loonkloof, een glazen plafond en een ongelijke verdeling van de huishoudtaken. We stellen ook vast dat publieke activiteiten vaak beter zijn aangepast aan het leven van mannen dan aan dat van vrouwen."

Equal.brussels, « Gender »

STRIJD VAN VROUWEN VOOR TOEGANG TOT SPORTWEDSTRIJDEN

Het verhaal van Kathrine Switzer toont de genderongelijkheid in de sport aan. Om zich in 1967 in te schrijven voor de marathon van Boston moest ze haar voornaam verbergen en alleen haar initialen gebruiken. In die tijd werd het als ongepast beschouwd dat vrouwen aan dergelijke wedstrijden deelnamen. Tijdens de marathon probeerde een organisator haar met geweld uit de wedstrijd te halen, nadat hij haar had opgemerkt. Pas in 1972, vijf jaar later, werd het vrouwen toegelaten om deel te nemen aan een marathon in de Verenigde Staten.

4,8%

van de sportuitzendingen op Franse media gewijd aan vrouwensport

France TV Info. « *Médiatisation du sport féminin : malgré une progression, le temps d'antenne des compétitions féminines reste très faible.* », 14 januari 2024,

2

Slechts vrouwen onder de honderd best betaalde sporters

Oxfam France. « *Inégalités femmes-hommes* ».

¹ RTBF. « *Plongez au cœur de l'économie des clubs de football féminins et masculins grâce à la Money League.* » RTBF Sport, 30 januari 2024

Ondervertegenwoordiging van vrouwen in de besluitvormingsorganen

Mannen domineren de instanties die het sportbeleid vormgeven. Uit onderzoek van de Katholieke Universiteit Leuven blijkt dat slechts 12% van de Franstalige sportfederaties wordt voorgezeten door een vrouw. In de Nederlandstalige sportfederaties bedraagt dit aandeel 19%. Een lage vertegenwoordiging van vrouwen in besluitvormingsorganen vormt een beperking op de ontwikkeling van vrouwensport.

Beoordeling op uiterlijk ten koste van prestaties

Vrouwelijke atleten worden vaker beoordeeld op hun uiterlijk dan op hun prestaties, in tegenstelling tot hun mannelijke collega's.

Afhankelijk van de discipline worden vrouwen verplicht specifieke outfits te dragen. Die outfits zijn vaak ontworpen met het oog op esthetiek en niet op comfort. Tijdens het Europees kampioenschap beachhandbal in 2021 droeg het Noorse vrouwenteam shorts in plaats van de verplichte bikinibroekjes. De Europese federatie legde hen een boete op voor het schenden van het reglement, wat leidde tot grote verontwaardiging. Als reactie op deze polemiek paste de internationale federatie de kledingvoorschriften aan en werd het vrouwen toegestaan om gelijkaardige sportkledij te dragen als die van mannen.

Geweld en intimidatie tegenover atletes

Het risico op intimidatie, zoals vernederende opmerkingen, verbaal geweld, dreiging met achtervolging of fysieke agressie, is groter voor vrouwen dan voor mannen. Volgens de Europese Commissie heeft meer dan de helft van de vrouwelijke atleten aangegeven tijdens hun sportcarrière slachtoffer te zijn geweest van seksuele intimidatie of misbruik. Het collectief #balancetonsport dat in 2021 werd opgericht door Lola Mansour en Charline Van Snick klaagt de discriminatie aan die professionele en amateursportvrouwen ervaren.

Gevolgen van deze stereotypen

Deze verschillende factoren dragen bij aan hardnekkige genderstereotypen in de sportwereld. Ze beïnvloeden niet alleen hoe vrouwen worden gezien als sporters, maar ook hun toegang tot sport, hun engagement en hun gevoel van illegitimité in hun sportbeoefening.

Stoppen met sport tijdens de adolescentie

Volgens een enquête van ADEPS is het uiterlijk de belangrijkste motivatie voor tienermeisjes om aan sport te doen, nog vóór plezier². Tijdens de adolescentie kan de blik van anderen centraal en onderdrukkend worden. Sporten, wat wordt geassocieerd met zweten en spierontwikkeling, kan botsen met de patriarchale normen die een invloed kunnen hebben op het vrouwelijk lichaam. Dat moet kleiner, lichter en slanker zijn dan het mannenlichaam. De angst voor beoordeling, de blootstelling en vergelijking van het eigen lichaam met dat van anderen kunnen een gevoel van onbehagen veroorzaken. In Vlaanderen stopt 30% van de meisjes met sport tijdens de adolescentie, tegenover 18% van de jongens³.

Beperkte deelname van vrouwen aan sport

In 2023 telden ADEPS en Sport Vlaanderen⁴ respectievelijk 31% en 41% vrouwelijke leden binnen de sportfederaties.

Daarnaast tonen de cijfers van ADEPS aan dat vrouwen minder tijd besteden aan lichaamsbeweging tijdens de zwangerschap, na de bevalling en tijdens het ouderschap. Aan de andere kant blijkt pensionering een moment te zijn om actief te worden of de fysieke activiteit te hernemen.

6,3%

van de betaalde atleten in België zijn vrouwen

Institut pour l'égalité des femmes et des hommes.
« L'écart salarial dans le sport ».

12%

Slechts 12% van de Franstalige sportfederaties wordt voorgezeten door een vrouw

Federatie Wallonië-Brussel. « L'égalité femmes-hommes dans le sport en Fédération Wallonie-Bruxelles », 2020

50%

Meer dan 50% van de vrouwelijke atleten geeft aan tijdens hun sportcarrière slachtoffer te zijn geweest van seksuele intimidatie of misbruik

Oxfam France. « Inégalités femmes-hommes dans le sport. »

Het collectief #balancetonsport klaagt de discriminatie aan die professionele en amateur-sportvrouwen ervaren

30%

van de meisjes stopt met sport tijdens de adolescentie

Sport Vlaanderen. Geef tieners een stem: Verlaag de uitval van tieners, 2022

31%

vrouwelijke leden binnen de sportfederaties in Federatie Wallonië-Brussel

Federatie Wallonië-Brussel. Plus Sportives

2 Federatie Wallonië-Brussel. Rapport enquête Plus Sportives, 2023

3 Bij vrouwelijke adolescenten van 19 jaar

4 Sport Vlaanderen. Meer vrouwen in de sport, 2023

Risico op slechte gezondheid

Het feit dat vrouwen minder aan sport doen, heeft gevolgen voor hun fysieke en mentale gezondheid. Een sedentaire levensstijl verhoogt het risico op chronische aandoeningen, vermindert het algemeen welzijn en kan bijdragen aan stress en isolement.

Wanneer de openbare ruimte genderongelijkheid in stand houdt

In theorie is de openbare ruimte van iedereen. In de praktijk wordt die echter anders beleefd en benut, afhankelijk van het gender. Vrouwen, en in bredere zin iedereen die afwijkt van de dominante mannelijkheid, zoals LGBTQIA+-personen, leren zich voorzichtig en discreet te bewegen in de openbare ruimte⁵. Voor deze personen moet de aanwezigheid in de openbare ruimte vaak gerechtvaardigd worden door een legitieme activiteit. Seksueel en seksistisch geweld in de openbare ruimte is een realiteit waar de meeste vrouwen al vanaf hun adolescentie mee geconfronteerd worden. Afhankelijk van het gender kan de openbare ruimte dus ervaren worden als een plek om zich toe te eigenen, als plaats om te passeren of zelfs als vijandige omgeving. Ze is dus niet voor iedereen even uitnodigend.

De Franse geograaf Yves Raibaud, gespecialiseerd in genderkwesties, beschrijft hoe openbare ontspanningsruimten vaak worden gedomineerd door mannelijke praktijken. Fysieke en competitieve activiteiten, doorgaans geassocieerd met jongens, nemen er de overhand⁶. Meisjes worden daardoor minder aangemoedigd om deel te nemen en raken er gemarginaliseerd. Dat begint al op de speelplaats, waar sportvelden vaak het grootste en meest centrale deel van de ruimte innemen. De sociale interacties die er op die leeftijd plaatsvinden, beïnvloeden later hoe jongeren zich in de openbare ruimte gedragen. Dat weerspiegelt zich ook in het gebruik van vrij toegankelijke sportfaciliteiten in Brussel. Volgens de publicatie ABOUT 10 "Het vrijetijdsgedrag van jongeren in het Brussels Gewest", verklaart slechts 12% van de vrouwelijke adolescenten dat ze gebruikmaken van de openbare buitensportfaciliteiten, tegenover 44% van de jongens.

↑ Foto 4: Speeltuin Klein Zwitserland © Carole Thays

80%

van de openbare toiletten in Stad Brussel zijn urinoirs

RTBF. « [Seulement 30% des toilettes publiques en région bruxelloise accessibles aux femmes.](#) » RTBF, 12 november 2023

4%

van de straatnamen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verwijzen naar vrouwen

[OpenEdition Journals](#). Brussels Studies, 2020

12%

van de vrouwelijke adolescenten verklaart dat ze gebruikmaken van de openbare buitensportfaciliteiten, tegenover

44%

van de jongens

5 Raibaud, Yves. *La ville faite par et pour les hommes*. 2015

6 Raibaud, Yves. « Genre et espace public : la ville faite par et pour les hommes. » *Cahiers du Genre*, vol. 57, no 2, 2014, pp. 23-44

Vrij toegankelijke sportfaciliteiten in het Brussels Gewest

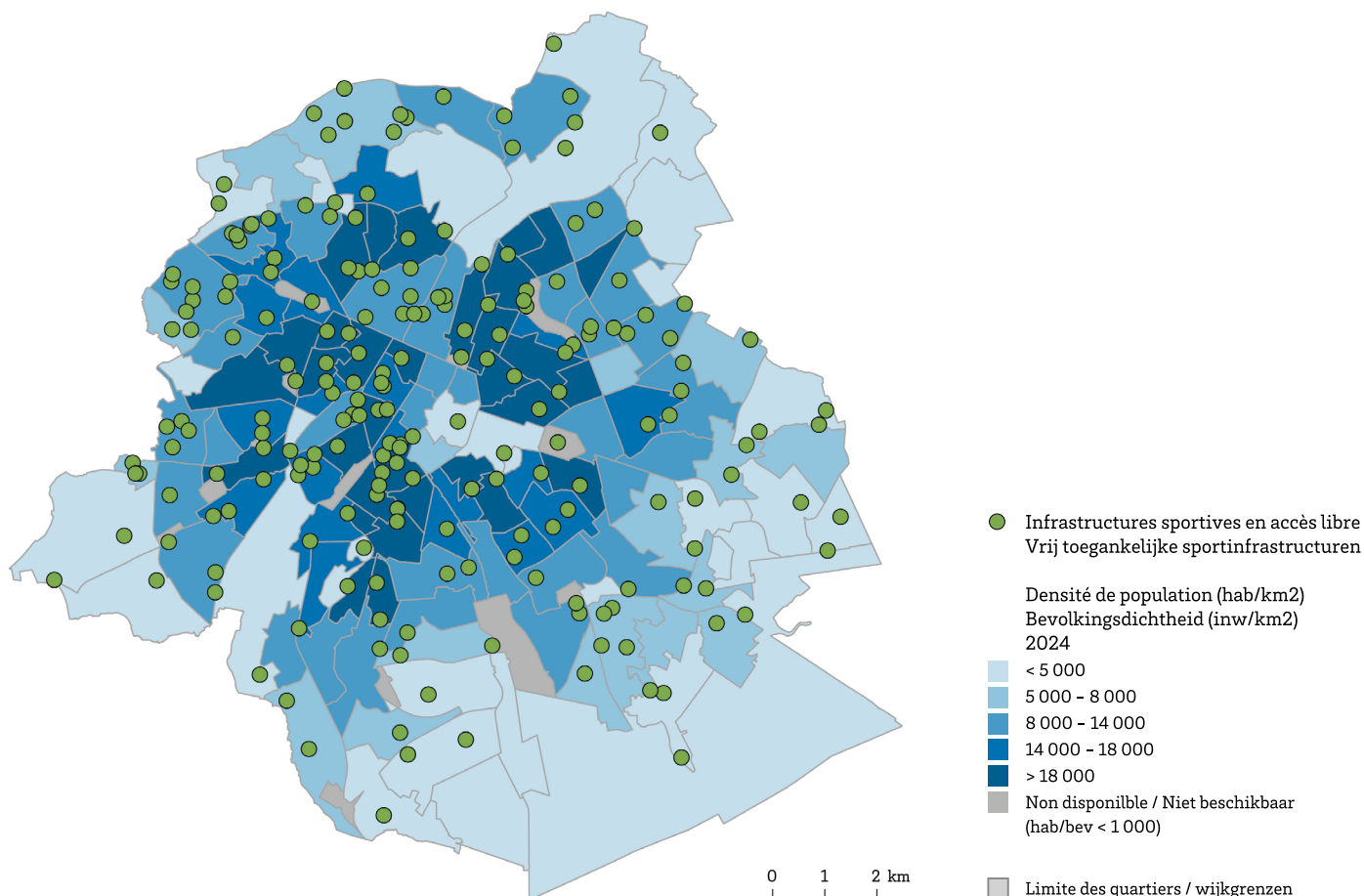
Wat is een vrij toegankelijke sportfaciliteit?

Een vrij toegankelijke sportfaciliteit is een buitenruimte die ingericht is om fysieke activiteiten te beoefenen. Het beheer ervan gebeurt door een publieke instantie: een gemeente of een andere overheidsorganisatie, zoals Leefmilieu Brussel. Deze faciliteiten zijn gratis en vrij toegankelijk, afhankelijk van eventuele openingsuren. Ze zijn in de eerste plaats bedoeld voor de bewoners uit de directe omgeving. Er zijn een tiental typen van vrij toegankelijke sportfaciliteiten geïdentificeerd: voetbalvelden, basketbalvelden, beachvolleybalvelden, petanquebanen, tafeltennistafels, atletiekpistes, skateparken, pumptracks, toestellen voor fitness en street workout, parkour-routes en mountainbikecircuits.

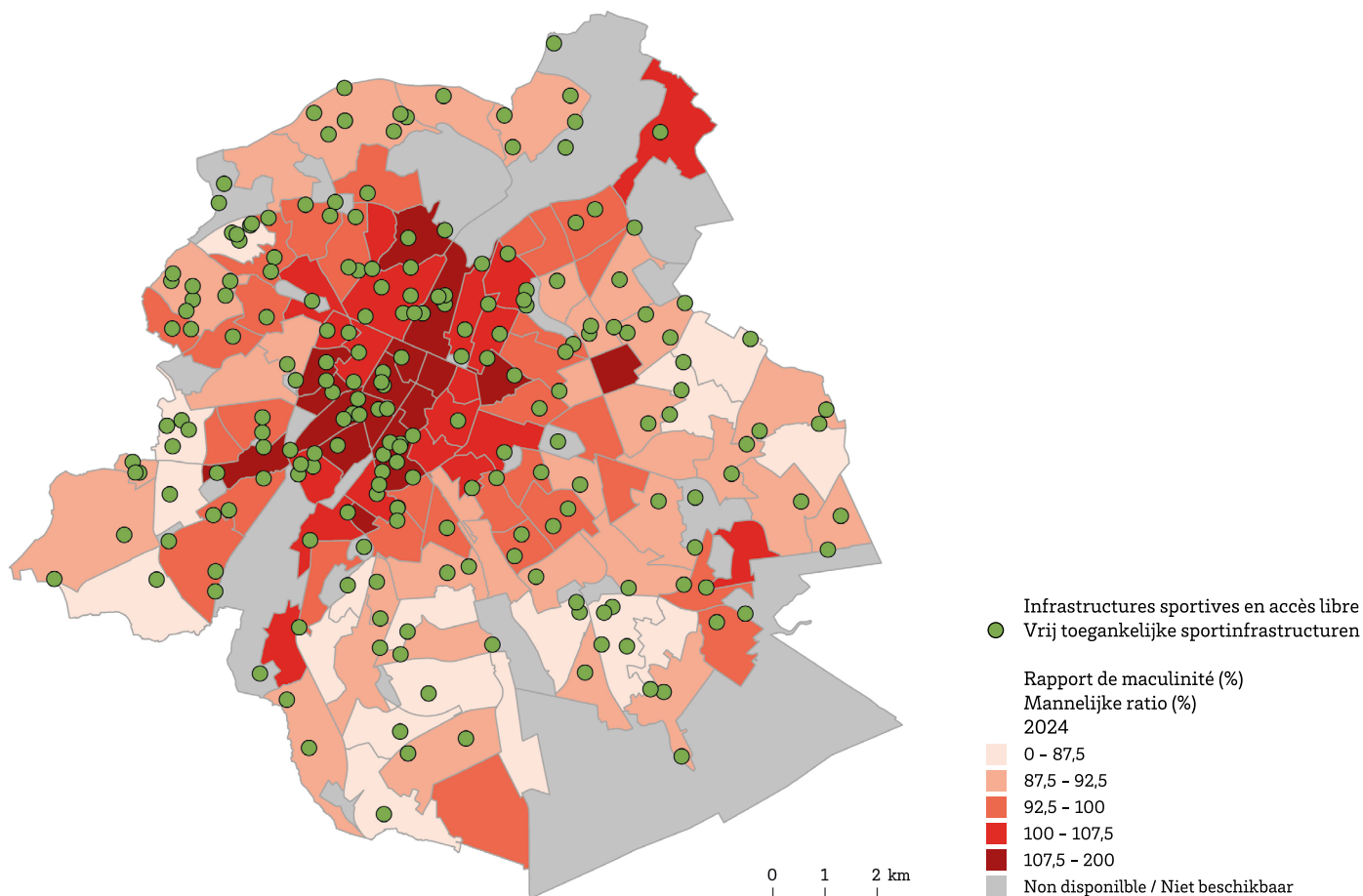
Verdeling en samenstelling van de vrij toegankelijke sportfaciliteiten

Het Brussels Gewest telt 208 sportinfrastructuren, goed voor 572 vrij toegankelijke faciliteiten. Op kaarten 1 en 2 vertegenwoordigt ieder punt een infrastructuur die één of meerdere faciliteiten bevat. De achtergrond van kaart 1 toont de bevolkingsdichtheid, uitgedrukt in inwoners per km². De eerste kroon en het westen van het Gewest lijken beter uitgerust. Het aantal faciliteiten is niet recht evenredig met de bevolkingsdichtheid. Zo zijn het zuidwesten en noordoosten van de Vijfhoek dichtbevolkt. Terwijl de eerste zone goed uitgerust is met infrastructuur in de buurt, geldt dat niet voor de tweede. De gemeenten Stad Brussel, Anderlecht en Jette beschikken over de meeste vrij toegankelijke faciliteiten.

KAART 1 Vrij toegankelijke infrastructuur en bevolkingsdichtheid

KAART 2 Vrij toegankelijke infrastructuur en geslachtsverhouding

Bronnen: sport.brussels en wijkmonitoring.brussels

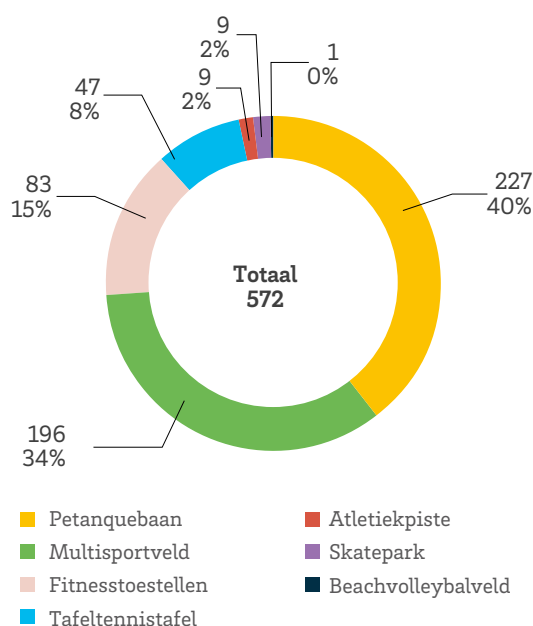
De achtergrond van kaart 2 toont de geslachtsverhouding per wijk. Een indicator met waarde 100 betekent dat er evenveel mannen als vrouwen in de wijk wonen. Een waarde lager dan 100 duidt erop dat er meer vrouwen in de wijk wonen. Het aanbod aan vrij toegankelijke faciliteiten lijkt toe te nemen naarmate er naar verhouding meer mannen zijn. Hebben gemeenten bewust meer geïnvesteerd in wijken met een groter aandeel mannen?

Het Gewest telt 572 vrij toegankelijke faciliteiten. Hoe zijn ze verdeeld? Als eerste gaat het in bijna de helft (40%) van de faciliteiten om petanquebanen. Iets meer dan een derde van de faciliteiten zijn buitensportvelden, vaak multisportvelden genoemd. Ze zijn uitgerust met doelen en baskets voor voetbal en basketbal. Fitnessstoestellen zijn met 15% het op twee na meest voorkomende type. Tafeltennistafels zijn goed voor 8% van de faciliteiten. Atletiekpistes en skateparken maken ieder minder dan 2% uit. Tot slot vertegenwoordigt het aandeel beachvolleybalvelden minder dan één procent, niet eens zichtbaar in de grafiek.

572

toegankelijke faciliteiten in het
Brussels Gewest

GRAFIEK 1 Samenstelling van de vrij toegankelijke faciliteiten

Bron: sport.brussels

49%

van de faciliteiten zijn multisportterreinen en fitnessstoestellen

Bezoek volgens gender naar faciliteitstype

Perspective voerde in de zomer van 2024 een veldonderzoek uit. Het doel was om het profiel van de gebruikers van vrij toegankelijke sportfaciliteiten in kaart te brengen. Er werden acht verschillende typen sportfaciliteiten geobserveerd: voetbalvelden, basketbalvelden, petanquebanen, beachvolleybalvelden, atletiekpistes en Finse pistes, toestellen voor fitness en street workout, skateparken en tafeltennistafels. Er werden ook ongedefinieerde openbare ruimten (grasvelden of verharde gebieden) waargenomen. Hoewel die ruimten geen officiële sportfaciliteiten zijn, worden ze vaak als tijdelijke sportvelden gebruikt. Mensen houden er verschillende activiteiten, zoals dans, badminton, volleybal, circus of skateboarding. Een telling uitvoeren is niet eenvoudig, maar door deze ruimten te analyseren, kunnen we vaststellen hoe en hoe vaak ze worden gebruikt.

METHODOLOGIE

Ieder faciliteitstype werd minstens 8 keer bezocht (tijdens de week en in het weekend, in vakanties en buiten vakanties, op twee verschillende locaties). Voor tafeltennistafels werden slechts 3 personen waargenomen tijdens 3 bezoeken, waarna deze niet verder geobserveerd werden. Vanwege hun zeldzaamheid en specifieke aard werden mountainbikecircuit, parkour-routes en fitnessparcours uitgesloten van het onderzoek.

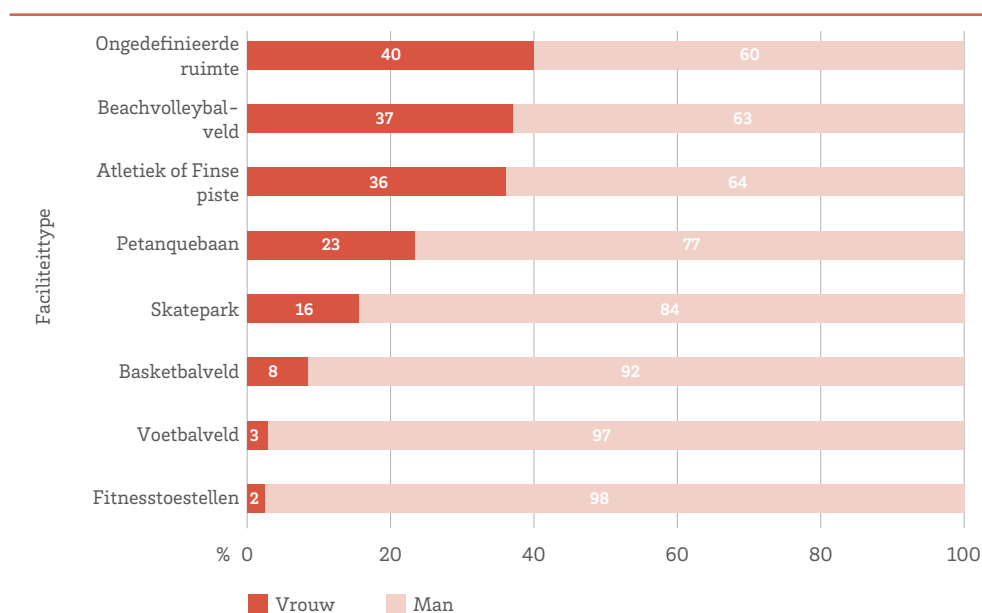
↑ Foto 5 : Ongedefinieerde openbare ruimte: slackline © Akara Chy

↑ Foto 6 : Ongedefinieerde openbare ruimte: verticaaldoek © Pauline Vandeputte

Het onderzoek telde 981 gebruikers van vrij toegankelijke sportfaciliteiten. 22% van deze personen waren vrouwen. Het percentage van sportsters verschilt naargelang het faciliteitstype. Over het algemeen wordt geen enkele faciliteit gelijkwaardig of in meerderheid door vrouwen gebruikt. Van de 8 faciliteitstypen worden er 3 gebruikt door een gemengd publiek (tussen 36% en 40% vrouwen): de **ongedefinieerde ruimten**, de **beachvolleybalvelden** en de **atletiekpistes**. Het aanwezigheidspercentage van vrouwen op **petanquebanen** en **skateparken** bedraagt respectievelijk 23% en 16%. **Basketbalvelden** tellen minder dan 10% vrouwelijke gebruikers. Tot slot maken vrouwen minder dan 5% uit van de gebruikers van **voetbalvelden** en **fitnesstoestellen**.

GRAFIEK 2 Gebruik van faciliteitstypen naar gender

Bron: perspective.brussels

De vrij toegankelijke sportfaciliteiten die het vaakst door vrouwen worden gebruikt (beachvolleybalvelden en atletiekpistes) zijn sterk ondervertegenwoordigd in Brussel: ze vertegenwoordigen respectievelijk 0,2% en 1,6% van de vrij toegankelijke sportfaciliteiten.

Vinden vrouwen hun plaats niet op sportterreinen door de grote aanwezigheid van mannen? Moeten vrouwen noodgedwongen ongedefinieerde openbare ruimten zoals grasvelden gebruiken om aan sport te kunnen doen? Er werden interviews georganiseerd om de gedragingen van personen die de voorzieningen gebruiken beter te begrijpen. Per faciliteitstype werden ongeveer vijftig getuigenissen verzameld: 76 vrouwen en 349 mannen beantwoordden vragen over tevredenheid, voordelen en drempels, bezoekfrequentie, verplaatsingswijze, enzovoort.

Voordelen en troeven

In de eerste plaats werden de **gratis toegang** en het **buitenkader** (het feit van buiten te zijn) door de helft van de vrouwelijke gebruikers aangeduid als sterke punten van de faciliteiten. Daarnaast wezen meer dan een op de drie vrouwen ook op de vrije toegankelijkheid en de waardering van de openbare ruimte als belangrijke troeven. Tot slot beschouwt ongeveer een derde van de vrouwen de nabijheid van de faciliteiten en het leggen van sociale contacten als pluspunten.

Er is één antwoord waarin een duidelijk verschil tussen vrouwen en mannen naar voren komt: 29% van de vrouwen benadrukt het **belang van veilige ruimten**, tegenover slechts 15% van de mannen.

↑ Foto 7: Ongedefinieerde openbare ruimte: volleybal © Pauline Vandeputte

2023 OPROEP VOOR VRIJ TOEGANKELIJKE SPORTFACILITEIT-PROJECTEN

Van de 12 gemeentelijke projecten is de helft gewijd aan fitnesstoestellen. De anderen projecten hebben betrekking op 4 buitensportvelden (voetbal en of basketbal), 2 skateparken en één petanquebaan.

Drempels en belemmeringen

Een persoon op de drie haalt de **vuilheid** en het **slechte onderhoud** aan als voornaamste zwakke punten van de faciliteiten. Vrouwen vermeldden proportioneel vaker **het gebrek aan beschutting, verlichting en veiligheid**.

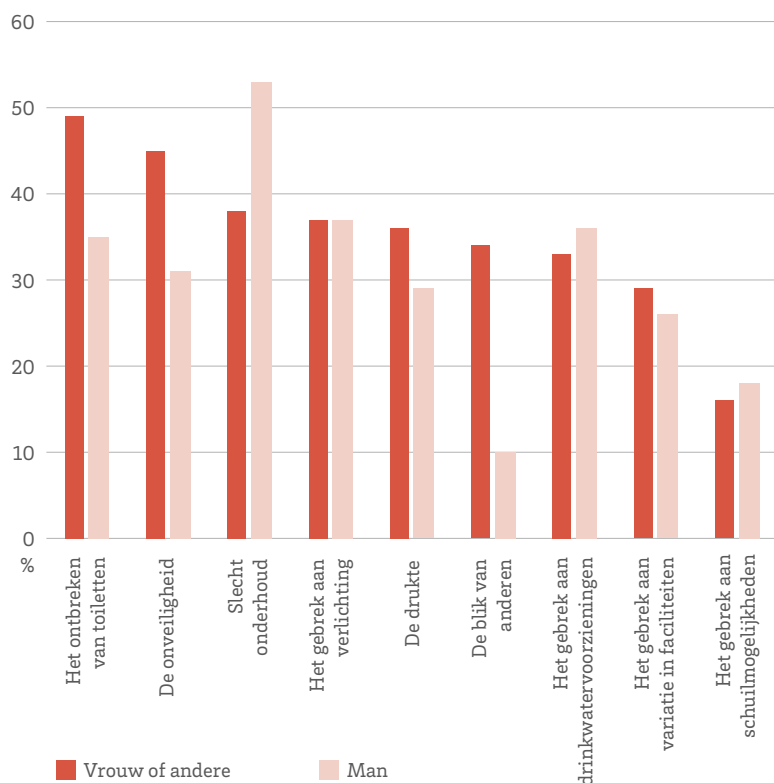
Aangezien slechts een klein aantal vrouwen (18%) bevestigd werd tijdens het veldonderzoek, wilde Perspective dieper ingaan op de obstakels die vrouwen mogelijk ondervinden in de openbare ruimte. Daarom werd een online enquête opgestart, voornamelijk gericht op vrouwen. Deze enquête verzamelde 154 antwoorden van mannen en 251 antwoorden van FINTA-personen.

Het ontbreken van toiletten en de onveiligheid zijn de twee vaakst genoemde belemmeringen door bijna de helft van de vrouwen, tegenover een derde van de mannen. Ook onderhoud, verlichting en drukte vormen voor meer dan een derde van de vrouwen een drempel.

Voor de helft van de mannen, tegenover minder dan 40% van de vrouwen, is slecht onderhoud de voornaamste belemmering om gebruik te maken van de faciliteiten. Daarna worden het gebrek aan verlichting, drinkwatervoorzieningen en toiletten genoemd door meer dan een derde van de mannen.

Eén opvallend verschil tussen de genders springt in het oog: meer dan een op de drie vrouwen geeft aan dat de blik van anderen een drempel vormt om sportfaciliteiten te gebruiken, tegenover een op de tien mannen. Dat verschil toont aan hoe gendergebonden sociale normen een invloed hebben op het gebruik van de openbare ruimte. Het ontbreken van drinkwatervoorzieningen, variatie in faciliteiten en schuilmogelijkheden werd dan weer genoemd, zonder opvallend verschil tussen de twee genders.

GRAFIEK 3 Drempels voor het gebruik van faciliteiten (online enquête)

METHODOLOGIE

De online bevraging startte in september en duurde vier maanden. Ze werd verspreid via sociale media, sportclubs, de partners van de Sportcel (zoals ADEPS, VGC en Leefmilieu Brussel) en via verenigingen die werken rond genderkwesties, al dan niet gelinkt aan sport (zoals l'Architecture qui dégenre en BX'elles skate).

LEXICON

De term FINTA verwijst naar vrouwen, intersekse, non-binaire, trans en agender personen, en anderen. Onder alle deelnemers waren er tien personen die het vakje 'man' noch 'vrouw' aanduiden, maar wel het vakje 'ander'. Deze personen werden gerekend bij de vrouwen.

1 op de 3 vrouwen geeft aan dat de blik van anderen een rem vormt op het gebruik van sportfaciliteiten, tegenover 1 op de 10 mannen

Gewenste faciliteittypen

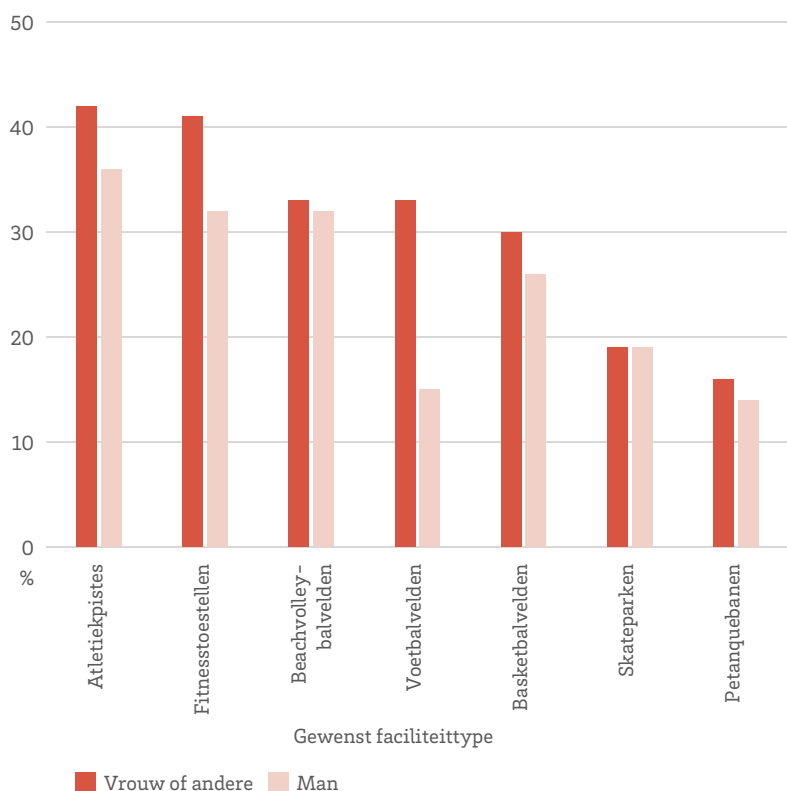
Slechts 4% van de online respondenten vindt dat er voldoende vrij toegankelijke sportfaciliteiten zijn. Meer dan 40% van de vrouwen gaf aan meer atletiekpistes en fitnessstoestellen te willen. Ongeveer een derde was voorstander van meer velden voor beachvolleybal, voetbal en basketbal. Tot slot gaf minder dan 20% aan behoefte te hebben aan skateparken en petanquebanen.

In het algemeen wensen vrouwen een ruimere beschikbaarheid van alle faciliteittypen. Een vergelijking met de antwoorden van mannen brengt echter twee opvallende verschillen aan het licht:

- › Fitnessstoestellen worden gewenst door 32% van de mannen, tegenover 41% van de vrouwen.
- › Voetbalvelden wekken de interesse van slechts 15% van de mannen, tegenover 33% van de vrouwen.

Deze verschillen roepen vragen op. Hebben mannen minder uitgesproken verwachtingen omdat ze deze faciliteiten al gebruiken? Toont de wens van vrouwen om het aanbod te vergroten – en in het bijzonder het aantal voetbalvelden en fitnessstoestellen, die nochtans al talrijk zijn – aan dat zij toegang willen krijgen tot deze ruimten?

GRAFIEK 4 Gewenst faciliteittype (online enquête)

VERZAMELDE GETUIGENISSEN

"De mannen nemen alle ruimte in en nemen ons niet serieus. Ze zien sport als competitie en hebben geen respect voor mensen die gewoon voor hun plezier sporten."

"Toiletten zijn echt heel belangrijk. Als er geen toiletten zijn, zullen vrouwen nooit lang in de ruimte blijven."

"Ik heb de infrastructuur bijna nooit kunnen gebruiken zonder verschillende opmerkingen te krijgen... Ik speel in een voetbalteam en tijdens onze trainingen lopen er jonge mannen voorbij die naar ons fluiten en opmerkingen maken... We hebben een klacht ingediend bij de gemeente, maar die zei dat ze er niets aan kon doen."

4%
Slechts 4% van de online respondenten vindt dat er voldoende vrij toegankelijke sportfaciliteiten zijn

Bron: perspective.brussels

Naar meer gelijkheid: aanbevelingen en hefbomen

Vrij toegankelijke sportfaciliteiten vormen een aanvulling op de indoor sportvoorzieningen. Ze maken het mogelijk om **gratis en in de buitenlucht te sporten**, iets wat door gebruikers sterk gewaardeerd wordt. Helaas blijft het gebruik onevenwichtig, met een erg lage vertegenwoordiging van vrouwen. Dit wijst op een structurele uitdaging rond inclusie van iedereen in de openbare ruimte, of het nu om sport gaat of iets anders. Hoe kunnen overheden bijdragen aan een betere inclusie via de inrichting van een fysieke ruimte? Hoewel socialisatie, educatie en bewustmaking een belangrijke rol spelen in het informeren over genderongelijkheid, zijn er ook andere oplossingen die kunnen bijdragen aan meer diversiteit in de openbare ruimte.

Faciliteiten voorzien die aansluiten bij populaire sporten onder vrouwen

Historisch gezien is de openbare ruimte ontworpen door en voor een mannelijk publiek. Sportvelden zijn vaak gewijd aan voetbal en basketbal, sporten die doorgaans met mannen worden geassocieerd en die door mannen worden beoefend. Fysieke activiteiten die vaker door vrouwen worden beoefend, zoals yoga, dans en gymnastiek, hebben anderzijds meestal geen eigen plek in de openbare ruimte. Wie deze disciplines wil beoefenen, moet zich behelpen met ongedefinieerde openbare ruimten zoals parken of pleinen. Om inclusiever sporten te bevorderen, is het aan te raden kwaliteitsvolle faciliteiten te ontwerpen die daarvoor geschikt zijn: multifunctionele platformen, overdekte kiosken of andere voorzieningen die flexibel gebruikt kunnen worden.

Voorkeur geven aan faciliteiten voor gemengde sporten

Beachvolleybalvelden, atletiekpistes en Finse pistes zijn voorbeelden van faciliteiten die door verschillende genders worden gebruikt. Deze vaststelling komt zowel uit de bevraging als uit de ledenstatistieken van de betrokken sportfederaties: bij volleybal en atletiek zijn vrouwelijke leden bijna even sterk vertegenwoordigd als mannelijke leden. Daarnaast geeft een derde van de vrouwen in de online bevraging aan dat ze meer van deze voorzieningen willen zien, wat het belang van een ruimere aanwezigheid ervan in het Gewest onderstreept. Ook meer diversiteit van het aanbod is nodig, want die is momenteel te beperkt. Driekwart van de bestaande faciliteiten is gericht op petanque, voetbal of basketbal. Zo bestaat er bijvoorbeeld maar één vrij toegankelijk beachvolleybalveld in Brussel.

ONTWIKKELINGSSTRATEGIE VOOR SPORT IN GROENE RUIMTEN

In de eerder vermelde studie, uitgevoerd in opdracht van Leefmilieu Brussel, werden een aantal aanbevelingen gedaan, waaronder: verbindende en toegankelijke sportevenementen organiseren, een netwerk met bestaande sportclubs opzetten, parkwachters - animatoren opleiden, vrouwelijk personeel aanwerven, toegang mogelijk maken voor personen met beperkte mobiliteit...

↑ Foto 8: Beachvolleyveld © Allan Daïf

↑ Foto 9: Finse piste © Akara Chy

De inplanting van de faciliteiten verbeteren, rekening houdend met gender

Het is aan te raden om de faciliteiten niet vlak naast drukke verkeersknooppunten (zoals hoofdwegen, stations of winkelcentra) te plaatsen, zodat gebruikers niet direct en continu blootgesteld worden aan de blik van anderen. Uit de online bevraging blijkt dat de blik van anderen een bijzondere belemmering vormt voor vrouwen in de openbare ruimte. Tegelijk moeten de faciliteiten voldoende zichtbaar zijn, zodat iedereen zich er veilig kan voelen. De uitdaging bestaat erin zichtbaar te zijn zonder als het ware "in de etalage" te staan. Dit vraagt om doordachte keuzes op het vlak van zichtbaarheid, verlichting, inrichting, circulatie, ...

De faciliteiten voorzien van ondersteunende installaties

- › Toiletten: het mogelijk maken voor vrouwen om de ruimte langdurig te gebruiken - *Speelplein Klein-Zwitserland, skatepark van het Gewestelijk Agentschap voor netheid*
- › Drinkwaterfonteinen: hydrateren is een basisbehoefte, die zeker belangrijk is tijdens het sporten - *Jubelpark, Rinsdelleplein*
- › Speeltuinen: een gezinsvriendelijke sfeer creëren en sociale controle bevorderen - *Speeltuin Klein-Zwitserland, Rinsdelleplein*
- › Schuilplaatsen en schaduwplekken: voor meer comfort bij weersomstandigheden - *Multisportterrein Korte Groenweg, skatepark van het Gewestelijk Agentschap voor netheid*
- › Signalisatie met aandacht voor gender(on)gelijkheid: voor meer collectief bewustzijn

Zowel gemengde als niet-gemengde evenementen organiseren op bestaande terreinen

In samenwerking met bestaande clubs kunnen klassieke faciliteiten (voetbal, basketbal en fitness) op specifieke tijdstippen worden voorbehouden uitsluitend voor vrouwen. Wanneer een groep vrouwen het sportieve openbare domein in niet-gemengde setting gebruikt, zorgt dat voor een trendbreuk. Daarnaast kunnen ook gemengde evenementen in de openbare ruimte helpen om de aanwezigheid van vrouwen te vergroten. Minder conventionele disciplines zoals klimmen, touch rugby, ultimate frisbee, korfbal of quadball stellen gendernormen in de sport ter discussie. Het uitnodigen van verenigingen die gespecialiseerd zijn in deze thema's is bijzonder relevant bij dergelijke evenementen.

De zichtbaarheid van sportrolmodellen verhogen

Om de toegang van vrouwen tot sport te bevorderen, is het versterken van vrouwelijke rolmodellen een strategische hefboom. Hun zichtbaarheid helpt om genderstereotypen te doorbreken en versterkt het gevoel van legitimiteit bij jonge meisjes in de openbare ruimte. Publieke sportinfrastructuur vernoemen naar vrouwelijke atleten is daar een voorbeeld van. Zo gaf de gemeente Anderlecht haar nieuwe sporthal de naam van Léa Bayekula, tweevoudig paralympisch kampioene.

LEXICON

Touch rugby : Rugby zonder tackelen

Ultimate frisbee : Teamsport met een vliegende schijf waarbij twee teams het tegen elkaar opnemen

Korfbal : Teamsport vergelijkbaar met basketbal, ontstaan in Nederland

Quadball : Teamsport geïnspireerd op het fictieve 'zwerkbal' uit de Harry Potter-romans

PLACE AUX FILLES

Het initiatief *Place aux filles* vestigt de aandacht op gender en de openbare ruimte. Dit evenement moedigt meisjes aan om hun plaats op te eisen op het Moricharplein. Er worden activiteiten voor hen georganiseerd, zoals voetbal, rolschaatsen, klimmen en boksen. Uit het veldonderzoek bleek bovendien dat dit plein van alle geobserveerde locaties het vaakst bezocht werd door vrouwen.

De analyse van bezoekersaantallen en praktijken verderzetten

De evolutie van het gebruik opvolgen is essentieel om het effect van het gevoerde beleid te kunnen evalueren. Dit betekent onder meer dat een genderspecifieke telling nodig is van het gebruik, per faciliteitstype, aangevuld met kwalitatieve bevragingen bij sporters. Daarnaast is het belangrijk om het sportgedrag van vrouwen in zijn geheel in kaart te brengen, zowel in de publieke als in de private sfeer, zodat het publieke aanbod beter kan worden afgestemd op de behoeften.

Ook het evenwicht tussen vraag en aanbod verdient een herziening. Is het aanbod van petanquebanen overgedimensioneerd? Hoe kunnen we het gebruik van tafeltennistafels stimuleren, die momenteel weinig populair zijn? Wordt een groot voetbalveld volledig benut met wedstrijden van elf tegen elf, of blijft een deel van het veld ongebruikt? Omgekeerd zijn er parken waar het gras zwaar te lijden heeft onder overmatig gebruik. Hoe vinden we een evenwicht tussen vrijetijdsgebruik en duurzaam behoud van de ruimte?

Ten slotte moeten ook mensen bereikt worden die niet deelnemen aan online bevragingen of veldonderzoek. Samenwerken met gespecialiseerde verenigingen om drempels en belemmeringen te identificeren, lijkt een strategische keuze.

Een genderbewuste begrotingsaanpak hanteren

De overheidsbudgetten die worden toegewezen aan sportvoorzieningen en -infrastructuur moeten onderworpen worden aan een genderanalyse. Het gaat erom systematisch te analyseren wie er werkelijk baat heeft bij de gedane investeringen: welk publiek maakt gebruik van de voorzieningen? Welke soorten sport worden ondersteund? Welke faciliteiten krijgen prioriteit? Gender budgeting kan helpen om de hardnekkige ongelijkheden in de publieke investeringen aan het licht te brengen, die vaak nadelig zijn voor vrouwen, tienermeisjes en mensen die gemarginaliseerd worden in een sportruimte. Tegelijk kan het bijdragen tot een gelijkwaardige ondersteuning van investeringen in faciliteiten of voorzieningen die de toegang en de sportbeoefening van zowel vrouwen als mannen bevorderen.

De bestaande infrastructuur onderhouden

Slecht onderhoud vormt een belemmering voor het gebruik van de faciliteiten. Het is essentieel om regelmatig de staat van de voorzieningen te controleren (speeltuin, meubilair, verlichting, netheid), om bij te dragen aan het goede functioneren van de sportinfrastructuur.

Perspectieven

Om te besluiten: om van vrij toegankelijke sportfaciliteiten een meer gemengde ruimte te maken, volstaat het niet om nieuwe voorzieningen te bouwen. Het gaat erom de openbare ruimte **op een inclusieve manier te ontwerpen**, waarbij rekening wordt gehouden met het gebruik en de behoeften van iedereen. Overheden moeten **de voorwaarden** scheppen voor **gedeeld en gemengd gebruik**, in samenwerking met de relevante partners, op vlak van fysieke inrichting, onderhoud, begeleiding en opvolging van activiteiten. Deze publieke sportruimten kunnen zo uitgroeien tot plaatsen van sociale cohesie en voorbeelden van gemengd gebruik.

BRONNEN

Cultures & Santé. (2021). *Dégener la ville, espace public, genre et masculinités*.

Fédération Wallonie-Bruxelles. (2021). [Nombre d'affiliés dans les fédérations sportives reconnues par la FW-B](#). Service public de Wallonie.

Inter-Environnement Bruxelles. (2024). *Sport. Bruxelles en mouvements*, (330).

Le Monde. (2021, juillet 21). [Amende pour refus de jouer en bikini : l'équipe féminine norvégienne de beach-handball sanctionnée](#).

Les couilles sur la table. (n.d.). [Sports olympiques, médaille d'or du sexisme](#). Binge Audio.

Raibaud, Y. (2012). *Genre et espaces du temps libre*. Université de Bordeaux.

Raibaud, Y. (2012). *Les garçons, la mixité, l'animation et la domination masculine*. Genre et éducation, Université de Bordeaux.

Sport Vlaanderen. (2023). [Man-vrouwverdeling in de georganiseerde sport in Vlaanderen – 2023](#).

Sport Vlaanderen. (2023). [Meer vrouwen in de sport](#).

Université libre de Bruxelles. (2022, septembre 12). [Fille ou garçon ? Comment les attentes liées au genre impactent le développement des enfants](#). 100 Grammes de sciences.

Verantwoordelijke uitgever

Antoine DE BORMAN
Directeur-generaal van perspective.brussels
Naamsestraat 59 – 1000 BRUSSEL.

De hier voorgestelde resultaten zijn louter informatief. Ze hebben geen juridisch karakter.

Overname van de inhoud is toegestaan met bronvermelding - © 2025 perspective.brussels